

K R O N İ K

SEKİZİNCİ SİYASET BİLİMİ KONGRESİ (1) (MÜNİH, 31 AĞUSTOS — 5 EYLÜL 1970)

Prof. Dr. Nermin ABADAN

1970 yaz sonu Münih'te Milletlerarası Siyaset Bilimi Derneği (International Association of Political Science — I.P.S.A.) tarafından düzenlenen Sekizinci dünya kongresine yaklaşık 950 delege katılmıştır. Dördü genel kurulda, 15 ise uzmanlara özgü toplantılarda ele alınan bildirilerin büyük bir kısmı bugüne dek bilimsel açıdan işlenmemiş konulara ilişkindi.

Kongrede tartışılan konular belli bir sistematik içinde ele alındığında klasik diyebileceğimiz disiplinlerin mütevazî sayısı, buna karşılık yoğun bir disiplinlerarası işbirliği gerektiren yeni ve şimdiye kadar milletlerarası bir kongrede ele alınmamış konuların bolluğu göze çarpmaktadır :

Klasik konular (Bu tasnife daha önceki kongrelerde işlenmiş yeni konularda dahildir. 1) Siyasî fikirler tarihi : Hegel ve Lenin, 2) Siyaset teorisindeki son gelişmeler, 3) Uluslararası ilişkiler teorisi, 4) Mahallî idareler, 5) Gençlik ve siyaset, 6) Siyaset ve finansman.

Yeni konular

1) Siyaset biliminde kantitatif ve matematik yöntemler, 2) Uluslaşma ile ilişkin model ve yöntemler, 3) Siyasal kurum olarak kiliseler 4) Avrupa'nın bütünleşmesi, 5) Gıda kaynakları ve siyaset, 6) Siyasal kararlar ve psikoloji, 7) Biyoloji ve siyaset, 8) Siyasal kadrolaşma sorunları 9) Avrupa'nın siyasal sistemleri ve elitler, 10) Sosyal yapı ve seçmen davranışlarında yeni teknikler, 11)

Siyasal protesto, 12) Siyasal karar verme süreci 13) Siyasal modernleşme.

Kongrede altı yarım gün boyunca 38 oturum aktedilmiştir. Brüksel de yapılan yedinci dünya kongresine 108 bildiri sunulmuşken, Münih'te bu sayı 201 ulaşmıştı.

A — Genel oturumlar

I — Kongrenin genel oturumlarına sunulan konuların değişik kapsamları hem sunulan bildirilerin hemde oturumları izleyenlerin sayısına ve tartışmanın niteliğine geniş ölçüde etki yapılmıştır. Nitekim Karl W. Deutsch'ün genel raportörü bulunduğu 1 — «**Siyaset biliminde kantitatif ve matematik modeller**» konulu genel oturumu ileri derece uzmanlaşmış siyaset bilimcilerin katkıları sebebiyle bir kısım delegeler tarafından ancak güçlükle izlenilmiştir. Bu seksiyona şu bildiriler sunulmuştur.

- 1 — Anatol Rapoport, M. Guyer, D. Gordon, Bir «tehdit oyunu» çerçevesinde Amerikalı ve Danimarkalı öğrencilerin tepkisi,
- 2 — William H. Riker, P. C. Ordeshook, Karl B. Rai, Hindistan örnek olayı ile ilişkin olarak siyasi partilerin sayısı konusunda teorik düşünceler,
- 3 — C. M. Lanphier C. Beatti, Kanada hükûmetinin güttüğü siyasetin şekillendirilmesinde sosyal bilim verilerden faydalanılması,
- 4 — P. Smoker, Uluslararası ilişkilerde simulation,
- 5 — R. F. Hopkins, Siyasal seferberlik ve içerme (mass etme) modellerinin matematik hesaplanması,
- 6 — R. W. Chadwick, Özellikle bütünleşme teorisi ile ilişkin olarak siyasal davranışın olasılık teorisi yardımı ile hesaplanması,
- 7 — S. Schwartzman, Brezilya'nın temsilî demokrasisi, 1945 - 1964
- 8 — E. Oiknine, Seçim öncesi bir etüde uygulanan çok yönlü analiz metotları
- 9 — Bernstein, Çin Halk Cumhuriyetinin Birleşmiş Milletlere kabulü ile ilgili faktör olarak dışyardım.

Harvard üniversitesinin tanınmış bilim adamlarından Karl W. Deutsch'ün yönettiği bu çalışmaların başlıca hedefi : 1 — Sü-

ratle gelişen matematik araştırma ve analizlerini siyaset bilimi alanına yaymak, 2) İstatistik ve matematik tekniklerini siyaset bilimine uygulamak, 3) Çeşitli ülkelerde bu alanda çalışan uzmanları karşılıklı olarak temasa getirmek, 4) Sibernetik çalışmalar, elektronik (IBM) ve diğer teknik araçlar yardımı ile siyasal süreçlerin muhtemel sonuçların hesaplanabilirliğini geliştirmektir.

Bu amacın somut sonuçları en açık Rapoport ve arkadaşlarının Amerikan ve Danimarkalı öğrencilerine uyguladıkları «tehdit oyun»ları ile ilgili bildiride kendini göstermiştir. Oyun teorisi (theory of games) kurallarına göre hazırlanan «tehdid oyunu»nda deneklerden her biri üç çeşit oyuna tâbi tutulmuştur. Bu oyunlar tehdit karşısında a) yılmamak, b) baskı altında yılmak ve c) bir noktadan sonra yılmak gibi üç ana tepkiye yol açacak bir nitelikte idi. Aranılan unsur, sirayet etkisinin gelişme şekli idi. Deney sonunda varılan sonuçlara göre bir denek grubu sadece tek bir çeşit oyuna kaldığı zaman, «işbirlikçi» tepki, beklenen yönde gelişmektedir. Buna göre en «hafif» çıkmaz karşısında tepki % 77 «en şiddetli» çıkmaz karşısında % 27 bulmaktadır. Buna karşılık 50 şer denek yedi oyunun hepsine katıldıkları zaman, farklılaşma en şiddetli tehdit için % 40, en hafifi için % 70 arasında değişiyordu.

Bu deney kolay hesaplanabilir stratejiler karşısında deneklerin daha çok «psikolojik» tepkilerde bulduklarını göstermektedir. Dolayısıyla oyun teorisinin bu türünün Muzaffer Sherif'in otokinetik deney sonuçları ile yaklaşık bir sonuç verdiği de ileri sürülebilir.

Oyun teorisi verilenin farazî sonuçlara yol açmasına karşılık, Lamphier ve Beattie'nin bildirisi sosyal bilim materyelini hareket noktası olarak ele alan hükümetlerin, bilimsel araştırma sonuçlarını nasıl güdülen siyasete uyguladıklarını göstermeğe yaramıştır. Nitekim Kanada hükümeti dil ikiliği, kültür ikiliği, uyuşturucu maddeler gibi sonuçlarla ilgili olarak aldığı tedbirleri tamamen sağlanan sosyal bilim verilerine dayattırılmıştır. Böylece sosyal bilim materyeli yürütme organı için bir yandan yol gösterici öte yandan meşrulaştırıcı bir görev hizmetini görmüştür.

II — Kongrenin genel oturumunda siyaset biliminin klasik konularından siyaset teorisine ilişkin olarak ele alınan «Hegel ve Lenin», çeşitli nedenlerle beklenen sonuçları vermemiştir. Genel raportörlerden gerek Szylaba (Prag), gerekse Tchikvadze (Moskova) farklı yorumlar ihtiva eden çeşitli tedbirler sağlamasını başaramamışlardır. Sunulan yedi tebliğden 3 ünün Sovyetler Birliğinin-

den, geri kalan dördünü ise İsveç, B.A.D. ve Yugoslavya'dan gelmiş olması, tartışmaları peşinin sınırlı kanallara yönetmiştir sunulan bildiriler şunlardı :

- 1) V. Tchikvadze (S.S.B.) Lenin'in siyasî fikirler tarihindeki yeri,
- 2) S. Liendman, (İsveç), Lenin, revizyonizm ve diyalektik,
- 3) D. Tarschys, (Stockholm), Leninist olarak Hegel
- 4) A. Bibiç (Ljubljana) Hegel ve Marx'ta toplum ve devlet
- 5) D. Germino (Charlottesville, USA), Hegel'in devlet teorisi : hümanist mi yoksa totaliter mi?
- 6) M. Lebedew (S.S.B.), Lenin'in sosyalist demokrasi ve çağdaş evrimle ilgili düşünceleri
- 7) I. Kamenevsky (A.B.D.), Marksizm ve Alman Muhafazakâr Devrimci düşünceler

Tartışmalar boyunca Sovyet bilim adamları Lenin'in doğuşunun 100 cü yıldönümü münasebetile konularını daha çok övücü tarzda işlemlerine karşılık, örneğin Bibiç gibi siyaset bilimciler, Marksizm'in temel görüşü olan egemen sınıf ve devlet ilişkisinin önemsizliğini ileri sürmek suretile konuyu keza tek taraflı şekilde almışlardır.

Genel kurul toplantılarına sunulan iki konudan birisinin ileri derece matematik formüllere dayattırılmış olması, diğerinin ise aktüalitesi ve çekiciliğine rağmen batı ve doğu bloktaki marksistler arasında bir diyalog kuramamış bulunması sebebiyle geri kalan iki konu büyük canlılıkla izlenmiştir.

III — Gerçekten de kongrenin en kalabalık seksiyonlardan biri üç oturum boyunca tartışılan «**Siyasal kurum olarak kiliseler**» konusuna sahip olanı idi. Belçika'nın Bruges şehrindeki Avrupa koleji öğretim üyelerinden Leon Moulin'in genel raportörü bulunduğu bu seksiyon aslında ilk defa 1967 Haziran tarihinde IPSA'nın İstanbul Yuvarlak Masa toplantısında işlediği «Din ve siyaset» konusunun bir çeşit devamı sayılmalıdır. Şukadar ki İstanbul Yuvarlak masa toplantısında bu konu daha çok genel olarak dinin bir inanç sistemi, değer yargıları bütünleyen bir ideoloji olarak sosyolojik bir mihraka oturtulduğu halde, Münih'te «kiliseler» terimi ile «dinsel hayat»ın tüm kurumlaşmış biçimleri ele alınmış, bunların yapıları, yönetim biçimleri, işleyişleri, ev-

rim ve öz değiştirmeleri inceleme konusu haline getirilmiştir. Bu yaklaşım uyarınca katolik kilisesi ile ona paralel olarak örgütlenen Anglikan, Ortodoks, Episkopalian, ves. kiliselerin yönetim biçimleri tanımlanmış, uluslarüstü bir çeşit parlamento olarak nitellendirilebilen Vatikan Konsilinin, hem merkeziyetçi, hemde ademi merkeziyetçi bir yürütme organının hüviyetine sahip Papalığın karşısında, gerçekleştirebildiği reform ve kararları incelenmiştir. Yine bu açıdan hareketle bazı dinî tarikatların ortaya çıkışı, onların bir çeşit protesto görevi ifa ettikleri tarzda yorumlanmıştır. Örneğin riyazeti baş koşul olarak kabullenen Fransiscain'ler tarikatı, devrim tüketim toplumuna karşı bir çıkış hareketi olarak değerlendirilmiştir. Keza bir kısım bildirilerde karizmatik liderler peşinde içtenlikle kurulan bazı dinî hareketlerin, zamanla nasıl kurumlaştıkları ele alınmıştır. Nihayet feodalizm, mutlakiyetçi krallık, direkt demokrasi gibi çeşitli sosyal sistemlerin dinî kurumlar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Daha başka bir kısım bildirilerde ise kanonik hukuk ve teolojinin batılı siyasî fikir tarihi üzerine, örneğin Padua'lı Marsilyustan Jean Jacques Rousseau'ya kadar nasıl etki yaptığı ortaya konulmağa çalışılmıştır. Bundan başka sivil, askerî, dini ve partizan itaat biçimleri ile vicdanî yargıya dayanan askerliği reddetme ne şekilde dinî ilkelerle bağdaştığı sorununu tartışmışlardır. Nihayet bir kilise örgütünün içinde kendi tezine aykırı bir antitezin hangi koşullar altında gelişebileceği, kiliselerde «buhran» ve «devrim» olaylarını yaratan kurumsal faktörlerin neler olabileceği araştırılmıştır.

Konuların çeşitliliği ve araştırma alanının genişliği sebebile tebliğler kanonik hukuk ve teoloji, tarih, sosyoloji, etnoloji, psikoloji ve tabii siyaset bilimi gibi çok yönlü bir disiplinlerarası yelpazeye dayattırılmıştı. Bunları şu alt bölüm başlıkları altına toplamak mümkündür :

A — Katolik kilisesinin kurumsal sorunları

- 1 — Kardinal Suenens (Belçika) — Katolik kilisesi ve bu kilisenin hükümet yapısı
- 2 — H. Levillain — İkinci Vatikan konsilinde uyumun (consensus) geliştirilmesi
- 3 — M. R. Gomez — İkinci Vatikan konsilinde kararlaştırılan yönetmenliğin yorum ve uygulanışı
- 4 — Jean-Yves Calvez (Paris) — Cezvit tarikatının 31 ci genel kurulunda ele almış olduğu idarî ve siyasî sorunlar (1965 - 66)

- 5 — Léo Moulin (Bruges) Chartreux tarihâtında en üst otorite olarak genel kurul
- 6 — Pierre Delooz — Azizlerin ilânı (canonisation) ve siyaset
- 8 — A. Coutrot (Paris) — Fransa'da katolik kilisesinin yapısı
- 9 — H. Martin (Paris) — Fransız din adamları cemaati
- 10 — R. H. Evans (Indiana) — İtalya'yı örnek olay olmak sureti-
le kasaba rahiplerinin siyasal kudreti ve karar alma süreci
üzerindeki etkisi

11 — F. Le Moal — Polonya'daki kilise ve sosyal bilinçlenme

B — Siyaset bilimi ve din sosyolojisi açısından dinsel kurum ve grupları

- 1 — R. Nelli — Feodalizme muhalefet ve catharisme
- 2 — R. Caporale (California) — Din adamları yönetiminin (hie-
rocracy) dinamikleri : dinsel bir sistemin siyasallaşması
- 3 — R. Rémond — Siyasal tipolojiler ve din adamları topluluğu
- 4 — Jos d'Hooghe — Teoloji ve sosyoloji : kurumlaşmış kiliseyi
iki farklı açıdan tahlil yöntemleri
- 5 — B. Gustafson (Stockholm) — Modern İsveçte dinin rolü
- 6 — T. Madron, (M. Neslen — B. Amerika'da zencilerin siyasal
ve din faktörü
- 7 — A. Delobelle (Belçika, Louvain) — İtaat sosyolojisi
- 8 — W. Christaan, (Van Dijk R. P. — Kilisede sürekli bir protes-
to hareketi olarak Fransiscain'ler tarikatı

C — Katolik olmayan hristiyan din örgütlerinin siyasal görevi

- 1 — H. F. Fireside — Nazi işgali (1941 - 44) arasında Ukrayna, Be-
lorusya ve Baltık ülkelerinde Rus ortodoks kilisesinin rolü,
- 2 — M. Reulos — Reform akımını kabullenen kiliselerin XVI ve
XVII yüzyıllarında siyasal yapıları ve kamu hukuku ile bütün-
leşmeleri
- 3 — V. Duchrow — Nükleer silâhlar çağında kilisenin ökumenik
yapısı

D — Az gelişmiş ülkelerde kilise ve din örgütlerinin rolü

- 1 — F. C. Turner — Latin Amerika'da katoliklik ve milliyetçilik
- 2 — M. I. Péreira (Sao Poulo) — Brezilya'da kırsal mesih akımları ve siyaset
- 3 — C. Astiz (New York) — Siyasete karışan katolik kilisesi : Peru'daki örnek olay
- 4 — J. H. Price — Bağımsızlıktan önce Altıncıyıda Müslümanların siyasal faaliyeti
- 5 — N. Abadan — A. Yücekök — Laik Türkiye'de demokratik çoğulculuk ve dinî örgütler

Özellikle az gelişmiş ülkelere ilişkin son oturumda güçlü bir toplumsal kurum olan kiliselerin faaliyetinde buldukları ülkelerin alt yapımına, siyasal bilinlilik derecesine göre ya devrimci yada bastırıcı ve uyuşturucu bir etkide buldukları açıkça ortaya çıkmıştır. Bu arada örneğin katolikliğin milliyetçilikle olan ilişkisini araştıran F. W. Turner'in bulgularına göre Latin Amerika ülkelerin hemen hepsinde katoliklik siyasal kültürün ana unsurlardan birini teşkil etmektedir. Dolayısıyla siyasal bir eyleme girişmek, yani milliyetçiliğini isbat etmek isteyen kimse, kilise ile olan ilişkisini kanıtlamadıkça, kenarda kalmağa mahkûmdur. Öte yandan ülkenin ekonomik sorunlarının ağırlığı da din adamlarını inanç sistemlerinin dışında siyasal çözüm yolları aramağa zorlamaktadır. Bu arayış sonucunda dinî kaynakları bu yöntemlere göre yorumladıkları da görülmektedir. Nitekim Colombia'nın âcil ekonomik sorunlarını barışçı yollarla çözemediğini gören, bu sebeple guerrillacılara katılan ve bunun sonucunda 1966 da pusuya düşürüp öldürülen rahip Camilo Torres, devrimin kaçınılmazlığını Hıristiyan temel öğretilerine dayandırmaya çalışmıştır.

Astiz'in tebliğinden anlaşıldığına göre Peru'da da benzer şekilde katolik kilisesi 1920 den bu yana statükocu grupların aradığı ideolojiyi sağlamış ve daha sonra popülist bir felsefeyi savunmuş olan «Apra» adlı siyasal kuruluşa karşı koyduğu halde, son yirmi yılda alt gelir gruplarından gelen artan baskıya karşı koymamış, askerî bir iktidarın işbaşına gelmesinden sonra daha da sola kaymış bulunmaktadır. Böylece Peru'daki katolik kilisesinin içindeki devrimci din adamlarının kurduğu ONIS grubu en radikal değişmelerin savunucusu haline gelmiştir.

Brezilyalı sosyolog Maria de Queiroz de benzer şekilde kırsal yerlerde resmî din çerçevesinin dışında oluşan Mesih hareketlerini

incelemeğe çalışmıştır. Bu çeşit hareketler bazen kurulu düzen taraftarı kiliseye karşı gibi gösterilmeğe çalışılmaktadır. Oysa çoğunlukla bu tip bağımsızlıkla bu tip bağımsız dinî hareketler, merkezî devlet otoritesinin güçsüzlüğü ve yetersizliği karşısında geleneksel yoldan bir anarşiye karşı koyma hareketi olarak da görülmektedir. Dolayısıyla çıkmaza giren bir kısım köy grupları çözemedikleri ekonomik sorunlarını Türkiye'de şeyhlere bıraktıkları gibi, oralarında otoriter yetkilerle donattıkları bir çeşit peygamber yada mesihe terketmektedirler.

A. Abadan ve A. Yücekök'ün tebliğinde farklı bir din yani İslam ele alındığı halde, benzer oluşmalara işaret edilmektedir. Türkiye'de 1948 de sayısı 8 olan din örgütlerinin, yirmi yıl sonra 10.740 sayısına ulaşırken, toplumun sosyo-ekonomik yapısını ne şekilde etkilediği tutucu güçlere destek olan bir dernekleşme sürecinin siyaset alanında sadece egemen sınıflar lehine işleyen bir modernleşme tezahürü sayılabileceği gerçeği belirtilmiştir.

IV — Genel kurulda dördüncü konu olarak ele alınan «**Uluslaşma (nation building) ile ilişkin model ve yöntemler**» Norveçli Stein Rokkan (Bergen üniversitesi) in enerjik tutumu sayesinde verimli, yararlı tartışmalara yol açan oturumlar boyunca incelenmiştir. Şu tebliğler sunulmuştur :

- 1 — ' M. Clumbb — Uluslaşma sürecinin karşılaştırmalı incelemesine ilişkin arşivler
- 2 — Gray K. Bertsch (Zagreb) — Yugoslavya'nın birden çok ulusu kapsayan kıyaslamalı analiz stratejisi
- 3 — W. T. Bluhm (Rochester) — Avusturya'yı örnek olay almak suretile ekonomik gelişme, siyasal ve kültürel bütünleşme
- 4 — F. Aarebrot ve Stein Rokkan — Norveç kaynakları esas almak üzere uluslaşma, demokrasileşme ve yığınların seferberliği
- 6 — Ali A. Mazrui (Makerere, Uganda) — Doğu Afrika'da uluslaşma ve sosyal bölünmeler
- 7 — M. Seliger (Kudüs) — Az gelişmiş ülkelerde komünist yada diğer tek parti modellerine karşıt bir alternatif olarak model olarak İsrail
- 8 — A. Robinson — Yeni Zelanda örnek olay alınarak sürekli siyasal değişme

9 — C. Mendes (Rio de Jeaneiro) — Latin Amerika'da uluslaşma

10 — A. A' Boron — Chile'de siyasal seferberlik ve siyasal buhran, 1920 - 1970

Uluslaşma (nation building) grubunun çalışmaları esas itibarıyla bir süredir UNESCO tarafından sosyal bilimler bölümünde yürütülmekte olan çalışma planını izlemektedir. Stein Rokkan'ın bu konunun yöntemlerine ayırmış olduğu kitapta (3) 19 cu yüzyıldan bu yana insan topluluklarının gelişim süreçlerini kıyaslama konusunda bilimsel çalışma tarzları üç kategori altında toplamaktadır. Bunlar 1) **Süreç inceleme (process produced)** yolu ile elde edilen sosyal bilim malzemesidir. Bu yöntemle fikir, eylem ve olaylar, sembolleri de kapsayan çeşitli mesaj, belge ve benzer kaynaklardan çıkartılmakta, bunların çeşitli toplumlara karşılıklı olarak nasıl etki yaptıkları araştırılmaktadır. 2) **Gözlem ve tasvir** yolu ile sağlanan sosyal bilim malzemesi. Bu alan yerli tarihçi, hukukçu, yabancı gözlemci, misyoner, akademik öğrenim görmüş dilci, antropolog ve siyaset bilimcilerin sundukları verileri kapsamaktadır 3) **Standartlaştırılmış ampririk araştırma ve sayımlar** sonucunda sağlanan sosyal bilim malzemesi.

Bu çalışma yöntemleri birlikte yürütme hususunda en yoğun çabalar George Peter Murdock ve arkadaşlarının 1937 de başlattıkları Yale Cross Cultural Survey ile başlamış sayılır. Bu çalışmalar halen Beşeri İlişkilerin Bölgesel Dosyaları adı altında devam ettirilmektedir. Bu Sosyal Bilim dosyaları tüm dünya toplumları kapsayan temsili örnekler yardımı ile tarım öncesi kabilelerden başlayarak en ileri endüstrileşme düzeyine ulaşmış ulus-devletlere kadar her tür toplumu kapsamaktadır.

Endüstrileşme sürecine giren ulus-devletlerin mukayeseli yoldan incelemesi aslında çeşitli fikir adamlarının sistematik gözlemlerinden ilham almaktadır. Bu açıdan bakılınca Montesquieu, Tocqueville, Marx, Engels, Ostrogorski, Michels, Bryce ve Weber'in eserleri geniş ölçüde yabancı kurum ve tutumların tahlilini kapsamaktadır. Günümüzde buna benzer girişimlerden biri örneğin S. Eisenstadt'ın çok esaslı kıyaslamalı etüdü «**İmparatorlukların siyasal sistemleridir.** (4) Eserde yazar merkezîleşme, bürokrasileşme ve bürokrasiden arınma süreçlerinin ayrıntılı modellerini geliştirdikten sonra bunun sonuçlarını beş bürokrasi öncesi toplumla 27 tarihsel bürokratik toplum tipi ile kıyaslamaktadır. S. M. Lipset'in «Siyası İnsan» adlı kitabında da siyaset sosyolojisi alanında benzer bir girişimi gerçekleştirmiştir.

Bütün bu çalışmalardan çıkan kesin sonuç şudur : yeni ve eski toplumların gelişme hız ve türlerini daha iyi anlayabilmek için çok yönlü kaynaklara kesinlikle ihtiyaç vardır. Bu kaynaklar 1) tarihsel belgelerden çıkarılan bilgiler 2) gözlemcilerin hazırladıkları raporlar, 3) Standartlaştırılmış sayımlar (seçimler, nüfus sayıları, ves.), ve 4) Sosyal, kültürel ve siyasal haritaların geliştirilmesine yardım eden diğer sistematik çabalaradır. Bu terkipte bilimsel materyel toplamak için bir yandan UNESCO'nun Sosyal Bilimler bölümü, öte yandan özellikle Yale'de toplanan bir grup sosyal bilimci harekete geçmiştir. Nitekim Karl W. Deutsch ve Harold Lasswell'in başlattıkları bu çalışmalar Amerikan bilim çevrelerinin elektronik tesisler açısından sahip oldukları geniş olanaklar sayesinde çok kısa bir süre sonucunda önemli sonuçlar vermişlerdir. Bunlardan biri B. Russett ve H. Alker'in yayınladıkları «**World-handbook of Political and Social Indicators**» (New Haven, Yale Üniv. 1964) diğeri S. M. Lipset ve S. Rokkan'ın yayınladıkları «**Party System and Voter Alignments : Cross-National Perspectives**» (Free Press, New York 1967) adlı eserleridir.

İşte son on yıldan beri yapılan bu kıyaslamalı sosyal bilim çalışmalarının bir sonucu olarak IPSA'nın VIII ci kongresinde uluslaşma süresi ön plana alınmış oldu. Tartışmalarda özellikle ulusal bilinçliğin gelişme olanakları, uluslaşma süreci boyunca sembollerin oynadığı roller, siyasal çoğulculuğun etkinliliği, uluslaşma ve devlet kurma arasındaki ilişkinler tartışma konusu olmuştur.

Bildiri sahiplerin çoğu şu temel görüşte birleşmişlerdir: uluslaşma sürecinin gelişimini tek yada birden çok toplumda izleyebilmek için aşağıdaki dört tip sosyal bilim verilerine kesinlikle ihtiyaç vardır :

- 1 — Siyasal tercih verileri, yeni seçim istatistikleri,
- 2 — Toprak mülkiyeti ile gelir dağılımına ait istatistiklerle ekonomik veriler,
- 3 — Toplumsal yapıya ilişkin veriler, yani sınıf sistemi, tabakalaşma, şehirleşme ve meslekî gruplarla ilgili bilgiler,
- 4 — Demografik terkibe ait bilgiler : nüfusun yapısı, gençlerin nüfusun içindeki yeri, ailelerin karakteri, ves.

Bu arada ulaşma sürecinin iki tarafa doğru işleyebileceği de belirtildi. Nitekim Cambridge'den Laslett, Büyük Britanya'nın bir yandan fetih yolu ile uluslaşma sürecini tamamlarken, öte yandan

geniş ölçüde bir bölgeciliğe de yol açtığını belirtmiştir. Elli yıl sonra İngiltere'de Wales de Avrupa Birleşmiş Devletlerin üyesi olacak, yine de kendi başlarına bir ulus olma hüviyetini alacaklardır.

Görülüyor ki S. Rokkan'ın önemle üzerinde durduğu uluslaşma ve endüstrileşme neviden iki devrimci süreçten, ekonomik olanı tamamlansa da, mihrakı din, dil gibi kültürel: başkent/çevre, kırsal/kentsel gibi ülke ve bölge unsuru ile ilişkin çeşitli bölünmeler eleavaze uzun zaman çözülmeyen kalabilecekleri anlaşılmaktadır.

Bu görüşün önemi kendini A. Mazrui'nin «Doğu Afrika'da sosyal bölünmeler» konulu birleşmesinde bir kez daha duyurmuştur. Afrika'nın siyasal hayatına en önemli etki yapan faktörlerin başında, bir yandan ekonomik yapının karakteri, öte yandan yığınlarla diyaloga girişme imkânı olarak ortak bir dil ve kültür gelmektedir. Nitekim Afrika'da kapitalizmin ve sosyalizm çarpışması, aynı zamanda ekonomik girişimleri yapan sınıfların da karakterini belirlemektedir. Tanzania ekonomik girişimlerini sosyalist, Kenya ise yerli bir kapitalizm ile yapma dileğindedir. Bu tercihler sınıflaşma sürecini etkilemektedir. Tanzania sosyal bütünleşmeyi eşitlik kuramı, Kenya ise sosyal farklılaşma ve göresel çeşitlilikle kazanmağa çalışmaktadır. Bu oluşuma kan bağına dayanan şahsiyet çatışmaları ile kültürel farklılıklar eklenince, uluslaşma sürecinin neden yavaş gelişebildiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

B — UZMAN KOMİTELERİN ÇALIŞMALARI

I — **Avrupanın bütünleşmesi.** Genel rapor^törü J. R. Rabier olan bu grubun bildirileri şu konuları kapsıyordu :

- 1 — Rabier, Handley — Bir Avrupa Kamu Oyu Araştırma Merkezi kurulması için,
- 2 — P. A. Cornelis — Avrupa konusunda Avrupalılar,
- 3 — N.Leob — Belçika okul öğrencilerinin Avrupa hakkındaki bilgileri,
- 4 — D.J.Puchala — Batı Avrupa kamuoyunda ulusal belirginlikler ve uluslarüstü eğitimler,
- 5 — F.A.Altling, — von Geusau — Avrupa'nın birliği, kavram ve yanlış varsayımlar,
- 6 — W.N.Hogan — Siyasal temsil ve Avrupa'nın bütünleşmesi,
- 7 — M.C.Plantin — Avrupa sözlüğü üzerinde araştırmalar,

- 8 — von Krosigk — Avrupa'nın bütünleşmesi ve federalizm,
 9 — Schuhmacher — Bir Avrupa bütünleşme modeli,
 10 — S. Aronson — 1965 de Ortak Pazarın geçirdiği buhran.

Bildirilerin başlıklarının da işaret ettiği üzere bu grubun çalışma amacı Ortak Pazar örgütünün üniversite çalışmalarını geliştirecek bir enstitünün çerçevesinde kanalize etmektir. Cenevre üniversitesinden D. Sidjanski, Avrupa'nın bütünleşmesi konusunda yapılacak müstakbel araştırmaların özellikle şu yönlere doğru yapılmasını önermekte, kurulmuş bulunan «L'Institut de la Communauté européenne»e böylece bir inceleme yöntemi vermiş olmaktadır.

- 1 — Karşılıklı etki/tepki mekanizması sonucunda ortaya çıkan bütünleşme sürecinin göstergelerine önem vermek (örnek: K. W. Deutsch).
- 2 — Çeşitli düzeylerde yapılacak kamuoyu yoklamaları ile yöneticilerle gençlerin tutumlarını belirlemek (Örnek : Lerner, Merritt, Kerr, Inglehart),
- 3 — Teorik bir çerçeve kullanmak suretile geniş sayıda göstergeler yardımı ile bütünleşmeye ilişkin geniş bir görüş ortaya çıkarmak.

İsviçre Siyaset Bilimi derneği başkanı olan Sidjanski bu önerilerle bugüne kadar tek başına uygulanmış olan a) tarihsel, b) kurumsal, c) grupları esas alan, d) Yöneticilere yani eli'lere öncelik tanıyan, e) Tutum ve kanaatleri araştıran, f) Karar verme sürecini esas yaklaşımların daha kapsamlı çevreler içine oturtmak gerektiğini ileri sürmektedir. Bu yöne doğru gelişen çalışmaların başında bütünleşmeyi hem ekonomik, hem sosyal hemde siyasal oluşumlar açısından işleyen J.S.Nye (Comparative regional integration : concept measurement), Avrupa bütünleşme sürecini haberleşme ve siyasal seferberlik kavramları uygulayan R. Inglehart ve R. Schoenberger (Communications and political mobilization : Development of a European orientation in Great Britain, France and Italy). tutumların meydana gelişi ve değişiminde sosyopsikolojik süreçleri esas H.Kerr'in (New directions in the study of European integration : an essay) gelmektedir. Kısacası, Ortak Pazarın güçlenmesi ile birlikte Avrupa'nın siyasal birliği daha somut bir hale gelmektedir. Bu oluşumun sosyal bilimler alanına olan yansıması ise şekli, gayri şekli örgütlerle, tutum ve karar verme süreçlerinin birlikte incelemesini gerektirmektedir.

Bildirileri izleyen tartışmalarda von Geusau, bu gelişmeler karşısında yeni kavramlara ihtiyaç bulunduğunu, zira erişilmek istenen hedefin bir devletler birliği olmayıp, yeni bir milletlerarası bütün, daha doğrusu siyasal bir topluluk olduğunu belirtti.

II — YERSEL POLİTİKANIN KIYASLAMALI İNCELENMESİ.

Genel raportörü Polonyalı J. Wiatr'ın bulunduğu bu grupta lo bildiri sunulmuştu :

- 1 — Philip E. Jacob (Pennsylvania) — Yersel eylemlerin siyasal dinamikleri,
- 2 — E. Hayes (Wisconsin) — Siyaset bilimi ve mukayeseli yerselcilik,
- 3 — K. Ostrowski — Yersel siyasal sistemler ve genel sosyal oluşumlar,
- 4 — L. W. Milbrath (Buffalo) — Yersel sorunlar için bir paradigma,
- 5 — Y. Kuroda (Hawaii) — Asya'da yersel politikanın kıyaslamalı bir incelenmesi,
- 6 — N. E. Long (Missouri) — Yersel alanda insan koşullarının envanter yolu ile tesbit,
- 7 — J. A. Brand (Strathclyde) — İskoçya şehirlerinde demokratik sürecin destekleri,
- 9 — S. Zawadzki (Varşova) — Polonya yersel politika,
- 10 — F. Taback (Rio de Janeiro) — Latin Amerika'da yersel politika araştırmalarının bellibaşlı eğilimleri.

Tartışmalarda diğer uzman komitelerinde göze çarpan eğilimi-

Tartışmalarda diğer uzman komitelerinde göze çarpan eğilimin bir benzeri ortaya çıktı : tek tek ülke yada toplumları konu alan monografilerin önemi esas tutulmakla beraber, iki yeni atılım zorunlu görülmüştür :

a) İkinci (secondaire) analizler yapabilmek üzere toplumsal nüfuz yapısı etütlerini (community power structure studies) toplayacak olan bir data arşivinin kurulması;

b) Toplumsal nüfuz yapılarının tipolojisini geliştirmek ve bunları meydana getiren aslî etkenlerini ortaya çıkarmak. Nitekim

Y. Kuroda, sorunu tek bir faktör açısından ele almanın sakıncalı olduğunu belirterek, demokratik, sosyal, siyasal ve ekonomik değişkenlere eş değer verilmesini savunmuştur.

Yersel politika sorunlarının daha iyi anlaşılabilmesi ve kıyaslamalı etütlere daha fazla ışık getirmesi amacı ile bu sorunların şu kategoriler çerçevesinde ele alınması önerilmiştir :

- 1) Yersel nüfus yapısı,
- 2) Yersel seçimler,
- 3) Yersel politika,
- 4) Yersel sorunlar ve kamuoyu yoklamaları,
- 5) Yersel ve ulusal düzeyde güdülen siyaset,
- 6) Yersel politika ve sosyal değişme,
- 7) Yersel politika teorileri,

Sonuncu teklifle ilişkin olarak bu konunun D. Easton ve Almond'un geliştirdikleri neviden bir sistem teorisi ile ele alınmayacağı, bunun bir alt sistem olarak sadece bütünün işleyişini daha fazla aydınlatacağı belirtildi.

Yersel politika sorunları farklı nedenlerle hem kapitalist ve sosyalist, hemde az gelişmiş ülkeleri ilgilendirmekte olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni burjuvazinin güçlenmesi ile birlikte şehir yönetimlerini güçlendirmiş olduğu batılı ülkelerde yersel politikanın birçok durumlarda gerçekten bağımsız karar mihrakı haline gelmesidir. Sosyalist ülkelerde ise demokrasileşme hareketleri özellikle mikrodüzeyde güçlenme imkânına kavuşmaktadır, az gelişmiş ülkelerde ise yersel politikanın biçimlenmesi tutucu güçlerin koalisyonunu ortaya koyan önemli bir faktör olabilmektedir.

III — SİYASET TEORİSİNDE YENİ GELİŞMELER.

Son yirmi yılda siyaset bilimi alanında ilginç gelişmeler cereyan etmiştir. B. Amerika'da özellikle 1920 lerden sonra yayılan sosyal darwinizm ve davranışçılık ekollerinin etkisi altında belirli bir çerçeveye oturtulamayan yığın dolusu ampirik materyel toplanmıştır. Mikro-analiz alanında yığılan bu veriler bir kısım siyaset bilimcisini genel teoriler geliştirmeye doğru itmiştir. Böylece D. Easton, sistem teorisini ortaya koymağa G. Almond da az gelişmiş ülkelere özgü yeni yaklaşımlarını genelleştirmeye çalışmıştır. Şu kadar ki Amerikan toplumunun âcil ve baskıcı maddî ve sosyal sorun-

lar karşısında ileri derece soyut bir düzeyde kalan teorilerin geçersizliği çok geçmeden anlaşılmıştır. Bu sebeble kongrede dile gelen çok anlamlı, büyük dönüşlere şahit olmuşlardı. D. Easton, «buhranların buhranı»nı yaşıyoruz gerekçesile, temel araştırmalar yerine uygulamalı araştırmaların zorunluluğunu savunmuş, örneğin kirli hava, sürekli ırk çatışmaları, gençlik buhranı gibi Amerikan toplumunu günümüzde en çok ilgilendiren sosyal bunalımlara etkili bir çözüm yolu bulunmadıkça, büyük teorilerin geçersiz olacağını belirtmiştir. Bu itirafı bir bakıma — bu sonucu kabul etmeseler de — kapitalist sistemin kendine özgü çelişkileri sebebiyle kapitalizmin bir savunması sayılan büyük teorilerin fazla ikna edici olmayacağı şeklinde de yorumlamak mümkündür.

Buna karşılık G. Almond, gelişme halindeki ülkelerde olup biten siyasal değişimin daha gerçekçi şekilde ölçülebilmesi için Parsons ve Easton'un aşırı derece soyut sayılan yapısal/görevsel (structural/functional) sistem yaklaşımı, Deutsch ve Coleman'ın geliştirdikleri siyasal ve sosyal seferberlik (mobilization) modeli ile Tucker'in liderlik sorunu ile ortaya attığı yaklaşımını bir sentez halinde eritmeyi talep etmiştir.

Genel raportörü Brüksel Hür Üniversitesi profesörlerinden S. Bernard'ın yönettiği bu komiteye şu yedi bildiri sunulmuştu :

- 1 — David Easton (Chicago) — Davranışçılık ve davranışçılık sonrası ekolleri açısından siyaset biliminde araştırma yöntemleri,
- 2 — Jean Barrea (Louvain) — Siyasal sistem analizinde siyasal amaçlar,
- 3 — G. Bergeron (Québec) — İktidar, otorite, kontrol ve diğer etkiler,
- 4 — A. E. Calcagno — Sayısal denemelere dayanan bir siyasal analiz modeli,
- 5 — S. Bernard (Bruxelles) — Demokratik sistemlerin teorisi ile ilgili ihtimaller,
- 6 — G. A. Almond (Stanford) — Gelişme nedensellik ile ilgili yaklaşımlar,
- 7— A. P. Frogner (Louvain) — Bir sistemin süreklilik ve haber alma gücü :

IV — SİYASET VE FİNANSMAN.

Kanada'da British Columbia üniversitesi profesörlerinden R. S. Milne'nin genel raportörü bulunduğu bu komiteye sadece 4 bildiri sunulmuştur. Bunlardan en ilginç olanı Wisconsin üniversitesinden J. C. Scott'un «Rüşvete dayanan particilik» isimli bildiri idi.

Bildiri sahibi temelinde rüşvetçilik yatan modellerin 19. cu yüzyılın İngilteresini, yüzyılımızın başında B. Amerika'yı ve günümüz az gelişmiş ülkelerini de kapsayacak genel ölçülere oturtmuştu.

Scott özellikle aşağıdaki sorunlara eğilmişti :

- 1 — Siyasal sistemin tipolojisine göre rüşvetçiliğin sağladığı nimetlerden en çok hangi tabakalar yararlanmaktadır? Buna göre Thailand'da görülen bürokratik/askerî tipte, rüşvetçilik tek partinin 1960-65 yıllarında hâkim olduğu Ghana'ya kıyasla daha az olmuştur. Rekabetçi bir parti sistemi olan Filipinlerde ise bu gayri meşru yararlanma en yoğun ölçüye ulaşmaktadır. Geniş seçmen yığınların seferberliğini sağlayacak hukukî yapılar — az gelişmiş ülkelerde — rüşvetçiliğin hacmini azaltacağı yerde, arttırmaktadır.
- 2 — 18 ci ve 19 cu yüzyıl İngilteresi konusunda yapılan incelemeler kentlerdeki büyük seçim bölgelerin daha çok somut maddî teşvik unsurlara açık olduğunu, buna karşılık köysel yerlerdeki seçim bölgelerinin «kilitli» sayılabileceğini, buralarda değişmez ekonomik kontrollerin karara etken olduğunu ortaya koymuştur.
- 3 — Rüşvetçiliğe dayanan bir parti için rüşvetle imal edilebilen seçmenler yetersiz görünmektedir. Rüşvetçi bir siyasî parti seçim kampanyası fonları, ganimet ve partizan tayin etme imkânları gibi kaynaklar konusunda merkezî bir kontrol gerektirmektedir. Bunun en açık örneklerden biri III Napolyonun Fransa'nın kırsal bölgelerindeki seçim başarıları olmuştur.
- 4 — Rüşvetçilik mekanizması geleneksel bağlılıkların silindiği, buna karşılık sınıfsal yada meslekî sadakatin henüz yerleşmediği ülkelerde en fazla görülmektedir.
- 5 — Rüşvetçiliğe dayanan bir partiyi nitellendiren başlıca özellik, hemen hemen istisnasız şekilde maddî mükâfatları

dağıtan ve konun uygulama alanında nüfuz ticaretini örgütleyen bir rekabetçi seçim mekanizması olmasıdır. Bu tip partileri çok kez tamamlayan popülist ideoloji ile karizmatik liderlik bu partilerin karakterini değiştirmemektedir. Böyle bir partinin otoritesi, özel çıkarlara yönelmiş, dağıtıcı kapasitesine dayanmaktadır.

Komiteye sunulan diğer bildirimler şunlardı :

- 1 — James C. Scott (Wisconsin) — Seçmen yolu ile geliştirilen rüşvetçilik,
- 2 — J. Charlot (Paris) — Fransız siyasal kültür çerçevesinde siyasal rüşvetçilik,
- 3 — A. Offerdal (Oslo) — B. Amerika ve Norveç'te seçmenlerin partilerin finansman tarzlarına karşı tepkileri,
- 4 — H. Wells (Pennsylvania) — Costa Rica'da parti finansmanı.

V — BİYOLOJİ VE SİYASET :

Geniş ölçüde tabii ilimler, antropoloji ve siyaset bilimi arasında bir bağıntı kurmağa çalışan bu komiteye hayli yüksek sayıda bildiri sunulmuştu. Bildirilerdeki konuların farklılığı bu başlık altında hangi sorunların işleneceği hususunda henüz yeter derecede bir aydınlanmanın gelmemiş olduğunu açıkça göstermektedir. Komite-nin genel raportörlüğünü Buffalo'daki New York üniversitesi mensubu Albert Somit yapmıştır.

Bildiriler arasında modern endüstrileşmiş toplumlar açısından en ilginç olanları siyasal sistem aleyhindeki mücadeleyi azaltmak amacı ile uyuşturucu maddelerin (R. S. Stauffer, Hawaii) ile bio-kim-yevi bir madde olan müsekkinlerin hangi alan ve koşullar altında kullanılabilmesi ile ilgili olanlardı.

Makerere üniversitesinden (Uganda) Ali A. Mazrui, «Biyoloji ve siyaset» başlıklı bildirisinde saçın, cinsiyet ayırıcı bir ölçü yerine nasıl sosyal mücadelede erkekliğin sembolü haline dönüştüğünü ilginç bir şekilde ortaya koymaktadır. Bundan başka saç, siyasal otoriteyi arttıran bir itibarın ölçüğü olarak da rol oynamaktadır. (Ortodoks rahiplerin sakalı, İngiliz yargıçların perükası gibi). Bu arada Avrupa'da milliyetçiliğin gelişiminde kafatasının rol oynadığı halde, saça önem verilmediğini, buna karşılık Afrika'da sa-

çın gerek düzleştirmek, suretile acculturation'a; gerekse kabartmak suretile bağımsız bir Afro üslubunun gelişmesinde nasıl rol oynadığı ortaya konulmuştu.

Komiteye şu bildiriler sunulmuştu :

- 1 — L. S. Agesta (Madrid) — Ortega Y Gasset'nin eserlerinde biyoloji, siyaset ve toplum,
- 2 — R. J. Halliday (Warwick, İngiltere) — Sosyalist Darwinizm,
- 3 — J. C. Davies (Oregon) — Şiddet ve saldırganlık doğuştan mı geçer yoksa toplum yolu ile mi gelişir?
- 4 — R. B. Stauffer (Hawaii) — Siyasal değişimde uyuşturucu maddelerin rolü,
- 5 — W. E. Alpine — Haberalma gücünü azaltan süreçler ve siyaset,
- 6 — C. R. Adrian (Dalifornia) — Ekoloji ve bürokrasi,
- 7 — H. Beck (Stanford) — Bio-davranışçı bir ekoloji teorisine doğru,
- 8 — R. P. Hummel (Fordham) — Karizma ile ilişkili biyo-sosyal bir model,
- 9 — Thorson (Toronto) — Siyaset biliminin biyolojik temelleri,
- 10 — Leroy Ferguson (Michigan) — Fizikî özelliklerle siyasal tutumlar arasındaki ilişki,
- 11 — M. W. Wenner (Washington) — Sembiyoz ve siyaset,
- 12 — D. Jaros (Kentucky) — Müsekkinler ve siyasal davranış,
- 13 — M. Lodge (Iowa) — Siyasal tutumların sözlü ve psiko-fizyolojik ölçüleri,
- 14 — A. Bell — Finlandiya'da R. Kjellen'in uzviyetçi doktrinin kabulü,
- 15 — J. D. Singer (Michigan) — İnsan ve hayvan toplumlarında yığınlaşma ve mücadele : Avrupa'daki devlet sistemleri, 1816-1965,
- 16 — Ali A. Mazrui (Uganda) — Afrika açısından siyasî insan ve saç mirası,
- 17 — D. C. Schwartz (Pennsylvania) — Kişisel enerji ve siyasete karşı yönelim,

Yukardaki listenin de gösterdiği üzere bildirilerin ezici çoğunluğu Birleşik Amerika'ya mensub bilim adamlarından gelmektedir. Bu bildirilere hâkim eğilim, Amerikan toplum sisteminin temel ideolojisi olan kişisel girişim özgürlüğünün geliştirmiş olduğu ekonomik sistemine karşı çıkarılmakta olan tarihî determinizmi, bu kez toplum değişme ve kurallarından kaynak almayan fizikî kanunilikler yolu ile ortadan kaldırmaktır. Dolayısıyla sosyal bunalım ve çözülmeyen ekonomik sorunlardan doğan şiddet hareketlerinin kökü olarak doğal eğilimler, saldırganlık içgüdüleri gibi faktörler gösterilmeğe çalışılmaktadır. Biyolojiye ait verilerin olsa olsa sosyal kültür alanının bir kesiminde rol oynayabileceği noktası sadece Mazrui'nin bildirisinde açığa çıkmıştır.

VI — ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİSİ :

Federal Almanya'nın Marburg üniversitesinden E. O. Czempiel'in genel raportörlüğünü yaptığı bu komiteye şu bildiriler sunulmuştu :

- 1 — P. Sarbadhikari (Canada) — Milletlerarası teoriler tipolojisi çerçevesinde sosyal akımların incelenmesi,
- 2 — R. G. Wesson (California) — Sovyet Dış politikasının belirleyen iç ve dış faktörler,
- 3 — T. V. Sathyamurthy (York univ.) — Yeni devletlerin rol tanımı : Kenya, Tanzania ve Uganda'ya ilişkin görüşler,
- 4 — J. Frankel (Southampton) — Ulusal çıkar ve milletlerarası ilişki teorisi,
- 5 — L. P. Singh — Endonezya'nın dış ve iç politikası arasındaki denge,
- 6 — G. L. Reid (Southampton) — Mikro devletlerle ilişkin bağımlılık teorisi,
- 7 — V. Sojak — Dışpolitikanın iç ve dış muhtevasına ait düşünceler,
- 8 — S. Brucan — Dışpolitika ile ilgili bir sosyoloji teorisi,
- 9 — A. Dowty (Kudüs) — Tarihsel bir örnek olarak dışa bağlı hizipçilik,
- 10 — L. Pastusiak (Varşova) — Uluslararası ilişkilerle ilgili marksist bir yaklaşım,

- 11 — J. K. Zawodny (Pennsylvania) — Bağımlılık ve dış müdahalelere götüren siyasal şiddet eylemlerin dinamiği ve örgütsel sorunu ,
- 12 — C. R. Mitchell — Dışpolitika ve kutuplaşmış siyasal topluluklar,
- 13 — W. F. Hanrieder (California) — Mukayeseli milletlerarası politika ve analiz sorunlarının düzeyi,
- 15 — J. P. Derriennec (Paris) — Müdahale ve sirayet — Sınırlı anlaşmazlık ve bölgesel iç savaşları.

Komiteye sunulan bildiriler gözden geçirilince bunların belli-başlı üç başlık altında toplanabileceği görülmektedir :

- a — **Bağımlılık ve bağımsızlık sorunları.** Bu gruba giren bildiriler özellikle «tarafsızlık, taraf tutmama» (non-alignment) ilke ve uygulamış şekilleri, sınırlı uluslararası çatışmalar, bölgesel savaşlar, büyük devletlerin müdahale şekilleri ve şiddet hareketleri üzerinde toplanmaktadır.
- b — **Dışpolitikada sosyal akımlar.** Bu gruba giren bildiriler kamuoylarının çeşitli tiplerini, aktif, ilgili ve ilgisiz gruplarla, sessiz çoğunluk gibi terimlerle; içpolitikanın dış politikaya yansımaları gibi meseleleri ile uğraşmışlardır.
- c — **Sosyal yapı ile dış politikanın muhtevası.** Bu sonuncu gruba giren bildirilerde sosyalist, ulusal kurtuluş ve teknolojik devrimler ayrı ayrı ele alınarak, bunların genellikle dışpolitika ile olan ilintileri araştırılmış, bu arada mikro devletler arasındaki ilişkiler tahlile çalışılmıştır.

Bu konularla ilgili en ilginç bildiri başka bir komite olan «Siyasal Modernleşme» ye Oslo'daki Milletlerarası Barış Araştırmaları Enstitüsü müdürü Johan Galtung tarafından sunulmuştu. «Siyasal gelişme ve uluslararası çevre — Emperyalizm konusunda bir deneme» başlıklı bu tebliğde Galtung, sorunu tarihi gelişme sonucunda ortaya çıkan ekonomik sistemlerin karşılıklı etkisi olarak ele almayıp, çevre ve merkezde yer alan büyük ve küçük devletlerin karşılıklı ilişkisi olarak tahlil etmektedir. (XIII. Komiteye bak.)

VIII — SİYASAL PERSONELİN SEÇİMİ

Wisconsin üniversitesinden A. Ranney'in genel raporötlüğü yaptığı bu komite 7 bildiri üzerinde tartışmalarını yürütmüştür :

- 1 — J. Fishel (San Fransisco) — Avrupa siyaset alanında ideolojinin dönüşünü: Batı Almanya parlamentosunun adayları,
- 2 — J. C. Courtney (Saskatchewan) — Parlamanter sistemde bir parti kongresinde yapılan liderlik seçimi : Kanada deneyi,
- 3 — M. M. Czudnowski (Kudüs) — Siyasal personelin istihdam sorunu ile ilgili yeni bir araştırma stratejisi,
- 4 — S. Krislov (Minnesota) — Bürokrasinin işe alınması ve temsilî değeri,
- 5 — T. Koskiahho (Finlandiya) — Fin parlamentosu adaylarının sosyal menşei ile ilişkin bazı sonuçlar,
- 6 — M. Kesselman (Columbia) — Fransa'da rakip partilerin militan üyelerinin parti değişimleri,
- 7 — G. H. Kramer (Yale) — Seçim sistemleri teorisi.

Komitede kıyaslamalı bir yöntem benimsenmekle beraber geniş ölçüde tek tek ülkeleri esas alan monografiler ağır basmıştır. Ayrıca bu komite ile von Beyme'nin Avrupa'daki siyasal elitler üzerindeki çalışmalar belli ölçüde kesişmiştir. Bu arada G. H. Kramer'in oyun teorisi belki de en ilginç verileri sunmuştur. Kramer bildirisinde oyun teorisi yardımı ile seçim sistemleri değerlendirmeye çalışmıştır. Uygulama sonucunda siyasî partilerin sayısı ile siyasal istikrar arasında direkt bir bağlantı kurulmamıştır. Partilerin sayısı ile ilişkin istikrarlı ve istikrarsız seçim sistemleri örnekleri bulunabildiği gibi parti sisteminin daraltılıp genişletilmesi de farklı sonuçlara yol açmaktadır. Dolayısıyla gerek Duverger, gerekse Sartori'nin seçim sistemleri ve parti sayısı ile ilişkin kurama yaklaşık iddiaların geçersizliği bir kez daha sabit olmuştur.

Buna karşılık Kramer'in araştırmasında seçim bölgesinin fizikî sınırlama şekli ile siyasal denge arasındaki korrelasyon açıkça ortaya çıkmıştır. Eğer belli bir seçim bölgesi, nisbî temsil sistemine göre istikrarlı ise, bu bölgeye çoğunluk sisteminin uygulanması farklı bir sonuç vermemektedir.

IX — ELİTLERİN TABAKALAŞMASI VE SİYASAL SİSTEMLER

Elit kavramının ancak bir kısmının siyasal bilim teorilere özgü olması, kavramın nisbî muğlaklığı ve mukayeseli alanda kullanıla-

çak metodolojinin bellirsizliği bu komiteyi fazla başarılı olmaktan alakoyuştur. Bu muğlaklık sebeble bir kısım bildiri sahipleri dik-katlerini Fransa'da başta Devlet Şuurası olmak üzere devlet meka-nizmasına egemen kurumlar için eleman yetiştiren «grands corps» ların ter kibine yada B. Amerika'nın yüce mahkemesinin kamuoyu-nun hangi kesimlerinden destek yada redd gördükleri neviden so-runlar üzerine yönetmişlerdir. Daha başka bildirilerde ise elitlerin çapı ve etkinliği devlet sisteminin bir gereği olarak gösterilmeğe çalışılmıştır. Örneğin İsviçre'de : 1) doğrudan doğruya demokrasi-nin uygulanışı, 2) Federal konseyin bakanlara özgü kişisel sorum-luluklar tanımaksızın kollegial esasa dayanarak ortaklaşa karar vermesi, 3) Parlamentonun profesyonel olmaması, 4) Federal dev-letin çok küçük olması ve farklı dilde konuşan halkları birleştir-mesi, siyasal elitlerin potansiyel gücünü peşinen azaltmakta, onla-rı daha çok yasama ve yürütme erki üzerine eğilen çıkar ve men-faat gruplarına doğru itmektedir.

Komitede tartışılan ilginç bir bildiri Missouri üniversitesinden Heidenheimer'in Hollanda'da dikey ve yatay tabakalaşma sonucun-da beliren haberleşme elitleri»ne ilişkindi. Bildiri sahibi Hollanda'da toplumsal hayatın tümüne hâkim olan ideolojik ayırımın 1920 den bu yana nasıl bir sütünlaşma (verzuilung) yarattığını, bu-nun sonucunda radyonun da ne şekilde çeşitli dünya görüşlerine uygun olarak örgütlendiğini ortaya koymaktadır. Şu kadar ki bu sosyal sütünlaşma, yani bir siyasî partinin aynı zamanda kendine bağlı sendika, basın organı, spor kulübü, kilisesi ve bu arada rad-yo ve TV istasyonuna sahip olması, dolayısıyla bağımsız elitler yetiş-tirmesi olayı yavaş bir şekilde çözülmektedir. 1963 te Katolik genç-liği üzerinde yapılan bir araştırmanın açıkladığına göre katolik er-kek çocuklardan sadece % 7 si, kızlardan ise % 18-19 katolik rad-yosunu izlemekte, geri kalanı dışarda faaliyetde bulunan Luxem-bourg radyosunu dinlemektedir. İşte diğer partilerde de görülen buna benzer oluşumlar sonucunda 1967 de radyo ve televizyonla ilişkin reorganizasyonda büyük ölçüde bu istasyonların birleştiril-mesine gidilmiştir. Böylece teknik rekabet bir bakıma ayrı yönlere doğru geliştirilmiş olan bir ulusal eliti, yani haberleşme alanında çalışan eliti, biçim değiştirme zorunluğu karşısında bırakmıştır.

Tübingen üniversitesi profesörlerinden Klaus von Beyme'nin raportörlük yaptığı bu komiteye aşağıdaki bildiriler sunulmuştu :

1 — J. S. Pouydesseau (Paris) — Fransa'da siyasal ve yönetici personelin karşılıklı etkilenme suretile görev görmeleri,

2 — J.A. Armstrong (Wisconsin) — Avrupa'nın yönetici elite rinin evrimi

3 — H. Eulau (Stanford) — Liderlik seçimi, siyasal eleman te dariki ve seçim yürütmede uygulanan sosyal taraf tutma,

4 — G.L. Field (Connecticut) — Gelişmiş bir toplumda elit : Norveç örneği,

5 — P.H. Merkl (California) — Hitler'in siyasal askerleri : 1933 den öncesi Almanyasında Nazi partisine alınan militanlar,

6 — D.Ü Herzog (Berlin) — Siyasetde ayırıcı sistem,

7 — A.J. Heidenheimer (Missouri) — Holandadaki radyo po litikası ve elitleri,

8 — B. Denitch (Columbia) — Yugoslavya'da komünist ligin de liderlik ve siyasal hareketlilik,

9 — C. Kessler (Paris) — Devlet Şuurası üyeleri ve siyasal hayat,

10 — J. Thoenig (Paris) — Kollektif görevler ve idarî elitler,

11 — E. Suleiman (Columbia) — Fransız devlet sisteminde si yasal ve idarî roller,

12 — P. Birnbaum (Bordeaux) — C. Mills'in teorisi ışığında B. Amerika'da iktidar ve elitler,

13 — G. Meyer (Tübingen) — Sovyetler Birliğinde siyasal eli tin seçimi,

14 — R. Lukiç (Belgrad) — Yugoslavyada yüksek idareciler ve siyaset adamları,

15 — D. Derivry (Paris) — Kamu teşebbüslerinin yöneticileri,

16 — P.A. Farneti (Torino) — İtalyan siyasal elitin tahlili ve araştırılması,

17 — P. Back (Umea) — İsveç'te siyasal elitin yapısı ve seçimi,

18 — F. Demarchi (Trieste) — İtalyan bürokrasisi,

X — SOSYAL YAPI VE SEÇMEN DAVRANIŞLARINA AİT YENİ YAKLAŞIMLAR

Glasgow'daki Strathclyde üniversitesinden R. Sose'un genel raportörlüğünü yaptığı bu komitede önemli katkılardan biri Lei-

den (Hollanda) üniversitesinin genç üyelerinden A. Lijphardt'dan geldi. Avrupa demokrasilerinde sınıfsal ve dinsel bağlılıkların oy verme üzerindeki etkisini araştıran bu bilim adamı, İngiltere, Fransa, Batı Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika, İsveç, Norveç, Avusturya ve B. Amerika olmak üzere 10 batılı demokraside tahlil amacı ile altı bağımsız değişken seçti. Sınıf, din (mensubiyet), dinî inanç derecesi (dinî faaliyetlere katılma derecesi) yerleşme biçimi (köy/şehir), yaş ve cinsiyet. Bu bağımsız değişkenler arasındaki kuvvet, R. R. Alford'un geliştirmiş olduğu «sınıfsal oyverme endeksi»ne göre ölçülmüştür. Yapılan kıyaslamalar sonucunda sınıf ve dinin, parti tercihini belirleyen en önemli unsurlar olduğu anlaşılmıştır.

Komite toplantısına aşağıdaki bildirimler sunulmuştu :

- 1 — Jürg Steiner (Mannheim ve Zürich) — Seçimlerin bir partinin karar verme süreci üzerindeki etkisi,
- 2 — A. Lijphart (Leiden) — Avrupa demokrasilerinde sınıf ve din esasına göre oyverme,
- 3 — M. R. Fichelet (Paris) — Psiko-sosyolojik bir analiz takdimi,
- 4 — W. D. Burnham (Washington) — Siyasal bağlılık ve siyasal hizipçilik,
- 5 — G. Lehmbruch (Heidelberg) — Parti sistemlerin tahlilinde partilerin tabakalaşma tabanı,
- 6 — G. Hermes (Bergen) — Siyasal kaynakların şekil değiştirmesi,
- 7 — M. A. Schwartz (Chicago) — Bölge esasına göre bölünmüş ülkelerde siyasal partiler,
- 8 — B. J. Dudley (Manchester) — Gelişen ülkelerde parti sistemleri, şiddet ve seçim yolu ile sağlanan meşruiyet,
- 9 — W. Dewachter (Louvain) — Belçika'da şehirleşme derecesi ve belediye seçimleri,

XI — GENÇLİK VE SİYASET

Bu komitenin genel raportörü Hannover'de bulunan Federal Almanya'nın Gençlik Sorunları Araştırma merkezi müdürü Prof. Walter Jaide bulunuyordu. Komiteye sunulan bildirimlerin tek yönlülüğü, bilimsel çalışmalarını verimli kılmaktan alakoydu. Jaide bil-

dirisinde çoktan bilinen bir gerçeği yeniden teyit etmekten öteye gidemedi : buna göre gençlerin siyasal ilgisi herşeyden önce daha üstün ve kaliteli bir öğrenim, dolayısıyla anne babanın yüksek bir sosyo-ekonomik düzeyine bağlıdır. R. S. Sigel (USA) siyasal yönelim ve sosyal sınıf konulu bildirisinde orta sınıf ve işçi sınıfa mensup gençlerin bilgi derecesi ölçüldüğünde, özellikle işçi sınıfa mensub çocukların soyut prensipleri anlamakta güçlük çektikleri anlaşılmıştır. İki sınıf arasındaki en büyük fark sınıf bilinçliliğe ait olan alanda belirmektedir. Orta sınıfa mensub gençler sosyal tabakalaşma sistemini anlamak ve onun içindeki yerlerini bulmakta güçlük çekmemektedirler. Oysa işçi sınıfına mensub çocuklardan zenciler bu kavramı hiç kavriyamamakta yada kendilerini yanlışlıkla üst takabalarda yer almışçasına görmektedirler.

Kısır ve verimsiz sayılabilecek olan bu komite çalışmalarının en büyük eksikliği sadece endüstrileşmiş ülkelerden örnekler toplamış olması, az gelişmiş ülkelerin gençlik sorunlarına çok sınırlı şekilde eğilmiş olması, gençlik sorunları ile sosyal yapı ve eğitim sistemleri arasında bir ilişki arayacak yerde münhasıran gençliğin sosyalleşme fenomenine eğilmesi şeklinde özetlenebilir.

Komiteye sunulan bildiriler şunlardır :

- 1 — W. Jaide (Hannover) — Federal Almanya'da gençlerin siyasal tutumu,
- 2 — E. Chaszar (Indiana) — Goulart devrinde Brezilya'da öğrenci ve politika,
- 3 — B. B. Kahre (California) — Seçilmiş Amerikan üniversitelerinde siyasal faaliyet,
- 4 — G. J. Drenzo (Newark) — Öğrenci politikası ve öğrenci hareketleri,
- 5 — J. Dennis (Wisconsin) — İngiliz çocukların ulus ve hükümetle ilgili görüşleri,
- 6 — R. S. Sigel (Buffalo) — Siyasal yönelim ve sosyal sınıf,
- 7 — D. R. Schweitzer (Vancouver) — Sağ ve sol gençlik akımlarının birleşmesi,
- 8 — D. Kramer — Viyena'da çırak okulu ile lise öğrencileri arasında siyasal sosyalleşme farklılıkları,
- 9 — C. Adler — Israel'de gençlik kültürlerin karşılaştırmalı incelenmesi,

10 — Y. Tanaka (Tokyo) — Kültürel değerler konusunda bazı düşünceler,

11 — K. R. Allerbeck — Öğrenci hareketlerinde bir faktör : kuşak çatışması,

12 — P. G. Hartjens — Siyasal sosyalleşme teorileri ve ikinci derece analizler.

XII — SİYASAL PROTESTO

Meşruu ve gayri meşruu protesto ve muhalefet tipleri üzerinde duran bildirilerde bir yandan kurulu düzenin toptan değişmesi reddedilmekte, öte yandan genel olarak şiddete dönüşen protesto hareketlerin çıkması ve sertleşmesinden doğrudan doğruya hükümet sorumlu tutulmaktadır. Örneğin G. J. Graham'a göre — çözüme ulaştırılmamış toplumsal ve ekonomik sorunların karakter ve mahiyetine bakılmaksızın — herhangi bir toplumda hükümet, muhalefetin aşırı boyutlara ulaşmasından sorumludur. Hükümet sadece meşruu siyasal muhalefetin açıklığa kavuşturulan taleplerini hesaba katmamalı, aynı zamanda «potansyel» muhalefetleri de hesaba katarak bir denge kurmalıdır.

Görülüyor ki komite siyasal protesto hareketlerinin nedenselliğine el sürmeksizin sadece bunları kanunî yollara kanalize etme çareleriyle meşgul olmuştur Komitenin bu çalışma tarzı 1968 de Paris'te başlatılan öğrenci hareketlerine karşı kesin cephe alan genel raportör G. Lavau'nun tutumu ile de açıklanabilir. Komiteye sunulan bildiriler şunlardı :

- 1 — G. Lavau (Paris) — Siyasal protesto,
- 2 — G. Michelat (Paris) — Otorite ile olan ilişkiler ve protesto tipleri,
- 3 — G. J. Graham (Vanderbilt) — Meşruu ve gayri meşruu muhalefet tipolojisi,
- 4 — P. P. Power (Ohio) — Görevsel muhalefet olarak sivil itaatsizlik,
- 5 — W. G. Fleming (New York) — Muhalefetten protestoya ve iktidar darbesine : bir siyasal bozulma örnek olayı,
- 6 — D. R. Bowen (Vanderbilt) — Sivil şiddet modeli,
- 7 — K. Miller (Chicago) — «Yippie» lerin stratejisi,
- 8 — K. Miller ve G. Swatez — Parti kurultayları,

9 — F. Bon (Paris) — Fransa'daki aşırı solun anti-otoriter ideolojisi ve Leninin parti teorisi.

XIII — SİYASAL KARAR VERME MEKANİZMASI

Cenevre üniversitesinden Sidjanski'nin genel raportörlüğünü yapmış olduğu bu komite keza siyasal personel ve elitlerle ilişkin komitelerin uğraşı alanları ile kesişme halinde bulunuyordu. Nitekim S. Nayak (Southampton) «Ghana elitleri arasında hegemonyaya dayalı gerilimlerin analizi — 1957-1966» konulu bildirisinde karar sürecinden çok Afrikalı elitlerin iç yapısı üzerinde durmuştur.

Buna karşılık Toronto'dan R. Presthus, Kanada'yi örnek olay şeklinde almak üzere 140 Kanadalı parlamento üyesi, menfaat grubu temsilcisi ve ajanlarının ortaklaşa vardıkları kararlara dayanarak **somut**, Essex üniversitesinden M. Taylor ve C. Roig (Paris) ise kollektif karar alma sürecini **soyut** şekilde işlemişlerdir.

Daha başka bildiri sahipleri ise korucularını ilk bakışta karar alma süreci ile doğrudan doğruya ilgili olmayan faktörleri ele almak suretile geliştirmişlerdir. Örneğin Vuhan Kuic sorunu münhasıran federalizmin üstünlüklerine irca ederken, A. B. Saye ise meseleyi sadece B. Amerika'nın yüce mahkemesinin içtihadlarına dayanarak işlemeği tercih etmiştir; L. Burgener ise tek başına karar verme sürecini Napoleon Bonaparte'ın İsviçre ile ilgili kişisel tercihlerinde aramağa konulmuştur.

Görülüyor ki kongrede bir kısım komiteler siyaset bilimi alanında yeni ve cüretli adımlar atarken, diğer bir kısım komiteler, özellikle genel raportörlerin yeter ölçüde titiz davranmamaları sebebiyle konu ile çok uzaktan ilgili, dağınık ve çok kez kesişen meseleleri işlemişlerdir. Bu komiteye şu bildiriler sunulmuştur :

1 — S. Nayak (Long Island) — Ghana elitlerin arasında hegemonyaya dayanan gerilim 1956-1966

2 — M. Taylor (Essex) — Kollektif karar alma teorisi

3 — R. Prensthus (Toronto) — Menfaat grubları ve Kanada parlamentosu : eylem, karşılıklı etki, meşruuluk ve nüfuz

V. Kuic — Federalizm ve Siyaset Bilimi,

A. J. Groth (Galifornia) — Komünist, demokratik ve otokratik siyasal sistemlerde eğitim siyasetin verileri,

A. B. Saye (Georgia) — B. Amerika Yüce mahkemesinin karar alma süreci,

C. Roig (Paris) — Sistemantik mantık ve karar verme ile ilgili yaklaşım,

L. Burgener (Bern) — Napoleon Bonaparte ve İsviçre : yöntem ve kararlar,

F. Fuks — Siyasal karar hizmetinde bulunan enformasyon.

XIV — SİYASAL MODERNLEŞME

I.P.S.A. kongresine taze, özellikle üzerinde durulması gereken konulara hayli cesaretle eğilen komitelerden biri Makarere üniversitesinden Ali A. Mazrui'nin genel raportörlük yaptığı «Siyasal modernleşme» toplantısı idi.

Bu komitede gelişen ülkelerde bürokrasinin rolü (E. H. Valsan) Hindistan'ın siyasal istikrarsızlığı ve kurumsal bozuklukları, Çin Halk Cumhuriyetinin siyasal modernleşmesi ve kültür devrimi gibi belirli sorunlara özgü bildiriler kadar sorunu daha genel bir çerçeveden hareketle ele alan bildiriler de sunulmuştu. Bunlardan en önemlilerden biri Yale üniversitesinden D. E. Apter ile yardımcısı Mushi'nin ortaklaşa hazırladıkları «Sosyal bilim ve gelişme : siyaset biliminin rolü» konulu bildiri idi.

Yazarlar gelişme ile ilgili genel bir teorinin ortaya konulmasını savunurken, bunun **normatif**, **yapısal** ve **davranışçı** olmak üzere üç boyutu kapsaması gerektiğini savunmaktadırlar. Siyasal açıdan bakılırsa **normlar**, bir toplumun ulaşması istediği amaç, anlam, öncelikleri tesbit ettiği gibi güdülen siyasete meşruluk kazandırmaktadır. Bir gelişme modelinin **yapısal** tercihleri ise herşeyden önce rollerin tahsisi ile ilgilidir. Sınıf, kabile veya, diğer sosyal gruplara izafe edilen bu roller aynı zamanda toplumsal çalışmanın çerçevesini de saptamaktadır. Siyasal sonuçlar açısından bu alanda herşeyden önce Marx'tan bu yana ele alınmış bulunan sosyal tabakalaşmayı işlemenin gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Nihayet gelişme sorununun **davranışçı** analizi insanların belli hareketlere doğru şevklendiren unsurlar, ayrıca kültür ve kişilik konusunda daha ayrıntılı bilgilere sahip olunmasını gerektirmektedir.

Üstelik gelişme, modernleşme tercihi olarak tamamlanırsa, çeşitli toplumlar arasındaki normatif, yapısal ve davranışçı karşılıklı etki çok önemli bir gözleme konusu haline gelmektedir. Bugüne

kadar bu ilişkiler sadece emperyalizm ve neosömürgecilik kavramı çerçevesinde ele alınmış bulunmaktadır. Oysa modernleşen ve endüstrileşmiş toplumların bireyleri arasındaki ilişkiler hayli karmaşıktır.

Nitekim IPSA'nın yeni başkanı Stein Rokkan'ın siyasal sistemin modernleştirilmesine ilişkin bildirisi de aynı ölçüde önemli sayılmaktadır. Zira siyasal modernleşmenin ana hedefi, siyasal sistemin yapısını değiştirmektir. Bu amaca ulaşmanın tek yolu ise çeşitli sosyal grupların artan ölçüde ve özellikle siyasal karar verme sürecine katılmasını sağlamaktır.

Bu komiteye sunulan bir diğer önemli bildiri ise Johan Galtung'un «Siyasal gelişme ve milletlerarası çevre — Emperyalizm konusunda bir deneme» başlığını taşıyordu. Galtung bu bildirisinde Lenin'in teorisinden esinlemekle beraber tarihsel muhteva ile ekonominin gelişme aşamalarını bir tarafa bırakmak suretile hukukî açıdan eşit sayılmakla beraber, realitede birbirinden çok farklı gelişme düzeyinde bulunan devletlerin durumunu **emperyalizmin mekanizması** dediği karşılıklı eylem (interaction) açısından değerlendirmektedir. Buna göre emperyalizm mekanizması iki temel ilkeyi kapsamaktadır :

1 — İşbölümü sonucunda devletler arasında **asimetrik bir karşılıklı eylem ilişkisi** kurulmaktadır,

2 — Karşılıklı eylemin geliştirmiş olduğu yapının karakteri feodal'dır.

Galtung'un tezleri merkez - çevre devletleri dediği iki cins devlet tipinden başlamak suretile geliştirilmektedir. Buna göre işbölümü sonucunda meydana gelen bir seri eylemin etkisi merkez devletlerde, çevre devletlerine kıyasla çok farklı olmaktadır. Neticede beş çeşit emperyalizm türü gelişmektedir. Bunlar sıra ile şunlardır :

Emperyalizmin beş tipi

Tip	Ekonomik	Siyasal	Askerî	Kültürel	Haberleşme Ulaştırma
Merkez devletin sağladığı	Üretim araçları, imâlat	Karar, modeller	Korunma İmha araçları	Öğretim Yaraticılık araçları	Haberleşme araçları
Çevre devletlerin sağladığı	Ham madde-Pazar	İtaat Taklitçilik	Disiplin Geleneksel savunma araçları	Öğrenme Kanıtlama	Haberler Yolcu, eşya, olaylar

Galtung'un şemasında açıkça görülüyor ki siyasal emperyalizm merkez devletleri, yani bir çeşit «ana» devlet tipini geliştirmekte, siyasal kararların çoğu bu merkezde alınmaktadır. Buna dayanarak «ikili teknik yardım» verilmekte, merkezde unilinear olarak geliştirilen «gelişme» yada «modernleşme» örnekleri sunulmakta ve belli ölçüde çevre devletlerine zorla kabul ettirilmektedir. Benzer bir durum askerî emperyalizm çerçevesinde oluşmaktadır. Çevre devletleri girişilecek olan ortak savunma projelerinde sadece itaat unsuru sağlamakla görevlidirler. Bu eğilim giderek çevre devletlerini bilimsel emperyalizm denilebilecek kültürel emperyalizme götürmektedir. Çevre devletleri kültürel ihracata açık tutulan, bu kültürel ürünleri benimsemekle yükümlü tutulan üniversiteler olmaktadır. Bu oluşumun gülünçlüğüne belirtme amacı ile Galtung şöyle bir örnek vermektedir: Rio de Janerio tramvay işçilerinin, merkezin Auguste Comte'un kim olduğunu unuttuktan yüz yıl sonra, Comte lehine panolarla nümayişe çıkması şaşılacak bir davranış olmayabilir. Haberleşme alanındaki emperyalizm alanında ise özellikle feodal ilişkiler sebebiyle merkez devletlerinde olup bitenlerin önemli bir kısmı çevre devletlere aktarılmamaktadır. Galtung'a göre şeması aşağıda bulunan üç emperyalist aşama vardır :

Tarihteki emperyalizmin üç aşaması

Aşama	Dönem	Biçim	Sömürgecilik
I	Geçmiş	İşgal	— Fizikî zor, beyaz göçmen Neo-sömüngecilik
II	Günümüzde	Örgüt	— Uluslararası örgütler aracılığı ile karşılıklı eylem şeklinde Neo-neo-sömürgecilik
III	Gelecekte	Haberleşme	— Karşılıklı eylem milletler arası haberleşme yolu ile oluşacaktır

Galtung'a göre özellikle gelecekte daha da fazlası ile gelişecek olan elektronik endüstri ve telekomünikasyon, sunî peykler yolu ile yapılan televizyon ve radyo yayınları yolu ile merkez devletlerle büyük milletlerarası kuruluşların başlıcalarını karşılıklı olarak temas getirecek, böylece çevre devletlerin tepesi üzerinden, onları bağliyacık kararlar alınabilecektir.

Galtung'un emperyalizm konusundaki denemesinin en büyük zaafı, bu sorunun belli üretim ilişkilerden çıktığını kabul etmeme-

si, onun yerine devletlerin eşitsizliği gerçeğinden hareketle, merkez - çevre devletleri şemasını geliştirmesidir. Böyle de olsa Galtung'un Marksist olmayan bir muhakeme yolu ile yine de belli devletlerin diğer devletler üzerine bir sömürü düzeni kurmaları olayını dile getirmesi, özellikle bu sömürünün çeşitlerini aydınlatması, bu kavramla batılı bilim adamlarının gitgide daha fazla meşgul olma zorunluğunu göstermektedir.

IPSA'nın sekizinci kongresinde derneğin yeni başkanı olarak Norveç'in Bergen üniversitesine bağlı Chr. Michelsen Enstitüsü müdürü Stein Rokkan seçilmiştir. Tüzükte yapılan değişiklikler sonucunda yönetim kurulu üye sayısı 15 den 18'e, dolayısıyla ikinci başkanların sayısı da 3 ten 4 çıkarılmıştır. Yeni ikinci başkanlar sıra ile : Karl W. Deutsch (Birleşik Amerika), Alfred Grosser (Fransa), Ali Mazrui (Uganda), Viktor Tchikvadze (Sovyet Rusya)dır. Yönetim kurulu üyeleri şunlardır : D. Aridi (Lübnan), S. Finer (İngiltere), Carl J. Friedrich (Birleşik Amerika), J. Laponce (Kanada), C. Mendes (Brezilya) L. Moulin (Belçika), N. Pasiç (Yugoslavya), G. Sartori (İtalya), M. Seliger (İsrael), K. Sontheibüyük milletlerarası kuruluşların başlıcalarını karşılıklı olarak temer (Federal Almanya), R. N. Trivedi (Hindistan), J. Seliger (İsrael), J. Westerstahl (İsveç), J. Wiatr (Polonya). Genel sekreter : A. Philippart (Belçika). Üç yıl sonra düzenlenecek olan dokuzuncu dünya kongresi Kanada'da yapılması da kararlaştırılan hususlardan biridir.

Münih'teki sekizinci siyaset bilimi dünya kongresine çeşitli Türk üniversitelerden katılan delege sayısında göze çarpan bir azalma olmuştur. Kongreye Ankara'dan katılan delegeler şunlardı : Ankara Üniversitesinden Prof. Bahri Savcı (SBF), Prof. Bülent Nuri Esen (Hukuk), Prof. Dr. Nermin Abadan (SBF); Ortadoğu üniversitesinden Doç. Dr. Yaşar Gürbüz, Dr. İbrahim Karal. İstanbul üniversitesinden gelenler sadece Prof. Dr. Tarık Z. Tunaya'dan ibarettir. Ayrıca İstanbul Rober Kolejini temsilen Dr. Suna Kili de kongreye katılmıştı.

Kongre zabıtlarına geçen tek Türk tebliğ Prof. Dr. Nermin Abadan'ın Ahmet H. Yücekök'le hazırladığı «Democratic pluralism and religious organizations in secular Turkey» (Laik Türkiye'de demokratik çoğulculuk ve dinî örgütler) konusunda kaleme alınan bildiridir.

1) 1967 - 1970 dönemi arasında Milletlerarası Siyaset Bilimi Derneği yani IPSA'nın ikinci başkanlığını yapmış olan yazar, bu

yazıda yer alan bellibaşlı gelişmeleri Siyasî İlimler Türk Derneğinin 27 Kasım 1970 düzenlemiş olduğu bir toplantıda açıklamıştır.

2) UNESCO, karşılaştırmalı araştırmada milletlerarası rehber eseri olarak ilk önce Seçim İstatistikleri ile ilgili bir seri yayını başlatmış, bunu Yale üniversitesinde 1963 te toplanan Sosyal amprik araştırma verilerin kıyaslamalı kullanılışı adlı seminer izlemiştir.

3) R. L. Merritt ve S. Rokkan, **Comparing Nations, The Use of Quantitative Data in Cross - National Research**, Yale Univ. Press 1966

4) S. Eisenstadt, **The Political Systems of Empires**, New York, Free Press 1963